

Обшалов А.С.

аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У СУПРОВОДЖЕННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Питаннями розкриття поняття, форм, принципів та сутності взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів займалися такі вчені, як К. В. Антонов, О. П. Бойко, В. І. Василичук, В. В. Дараган, І. П. Козаченко, О. І. Козаченко, В. С. Кузьмічов, О. І. Козаченко, Є. Д. Лук'яничков, М. А. Погорецький, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, М. Є. Шумило, Л. Д. Удалова та інші. Проте, слід зазначити, що аналіз теоретичних, наукових праць, а також практика останніх років показала, що покращення взаємодії слідчих з оперативними підрозділами потребує додаткового правового та організаційного забезпечення у кримінальному провадженні.

Фундаментом взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів є норми кримінального процесуального закону, якими встановлені спільні для них завдання. Основним завданням взаємодії органів досудового розслідування із співробітниками інших підрозділів є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб. [1].

Правову основу взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ становлять Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси (далі - КК та КПК) України, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, і нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами внутрішніх справ при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень.

А. Я. Хитра зазначає, що, взаємодія слідчого із співробітниками оперативних підрозділів під час здійснення кримінального провадження – це заснована на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджена колективна діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, обумовлена їх компетенцією і формами діяльності і спрямована на розслідування і попередження злочинів. [2, с. 6].

Г. П. Цимбал визначив взаємодію як узгоджену діяльність правоохоронних, контролюючих та інших державних органів, яка спрямована на виявлення, розкриття і розслідування злочинів[3]. У свою чергу Г. Ю. Бондар дійшов висновку, що взаємодія існує там, де наявний спільний інтерес, а тому під час досудового розслідування злочинів взаємодія існує між правоохоронними органами, оскільки вони мають одну мету, а саме розкриття та розслідування злочинів.

Разом із тим В. В. Ковальов наголосив, що взаємодія проявляється у консолідації сил і засобів взаємодіючих суб'єктів кримінального провадження для досягнення єдиної мети, тобто взаємодія відбувається там, де є потреба у вирішенні спільних завдань [4.]

Цікавим, на нашу думку, є тлумачення цього поняття надала С. Тищенко, на думку якої під взаємодією у кримінальному провадженні слід розуміти дії учасників кримінального процесу, які, реалізуючи свої повноваження стосовно один одного, сприяють виконанню загальних завдань кримінального провадження. При цьому характер взаємодії може бути різним, залежно від того, керуються безпосередні учасники спільним інтересом чи відмінними. Головне, щоб у кінцевому результаті була досягнута мета, задля якої суб'єкти взаємодіють [5].

Узагальнюючи погляди вчених щодо визначення поняття взаємодії підрозділів під час проведення досудового розслідування, можна виділити наступні загальні її ознаки: – спільна узгоджена діяльність двох або більше учасників, які залучаються до сфери кримінального провадження. Тобто кожний із учасників має усвідомлювати, що він виконує покладені на нього функції разом з іншими суб'єктами. При цьому кожний учасник повинен чітко розуміти відведену йому у взаємодії роль і вчасно виконувати поставлені задачі; – законодавче підґрунтя для здійснення взаємодії, тобто вона повинна здійснюватися відповідно до вимог законів і підзаконних нормативних актів, що регулюють як спільну діяльність, так і порядок функціонування кожного учасника окремо; – забезпечення комплексного використання сил, засобів та методів під час розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Основним завданням взаємодії органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є: 1) попередження, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень; 2) притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення; 3) відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди; 4) відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Кримінальна процесуальна діяльність уповноважених службових осіб, перш за все, врегульована нормами Конституції України, зокрема ст. 129, в якій закріплені основні засади кримінального судочинства: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доведеності вини;

змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості тощо.

Що ж стосується принципів, то цим поняттям здебільшого позначаються основні положення, наказ, категоричне веління щодо будь-якої діяльності. У перекладі з латинської мови термін «принцип» означає основне, вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки, діяльності, поведінки [6].

Взаємодія здійснюється за загальними та спеціальними засадами (принципами). До загальних відносяться:

1. Відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій (ст. 40 КПК України). Відповідно до ч. 5 ст. 40 КПК, слідчий, здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні процесуальні рішення слідчого.

2. Дотримання засад кримінального провадження (глава 2 КПК України). Це зумовлено тим, що взаємодія органів і підрозділів при розслідуванні кримінальних правопорушень має ґрунтуватися лише на правовій основі, а всі її аспекти повинні бути унормовані.

3. Активне використання методик, наукових і технічних досягнень у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Тобто взаємодія повинна бути здійснена з використанням сучасних технологій і досягнень науки. Цей принцип націлює слідчого, працівників оперативних підрозділів, експертів на пошук найбільш ефективних заходів і засобів розслідування кримінальних правопорушень. Наприклад, використання електронного спостереження, приладів зовнішнього спостереження, базових технологій електронного документообігу, а також передових комп'ютерних технологій.

4. Оптимальне використання сил і засобів.

5. Забезпечення нерозголошення відомостей досудового розслідування. Зокрема, відповідно до ст. 222 КПК України, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом.

6. Доцільність – взаємодія має бути лише у тих кримінальних

провадженнях і в тих слідчих ситуаціях, які вимагають цієї взаємодії.

7. Економічність – передбачає відносну простоту і вигідність взаємодії, що якнайкраще дозволить досягнути поставлених завдань

8. Тривалість – взаємодія повинна бути постійною, тобто безперервною, якщо вона стосується органів і підрозділів. Разом із тим взаємодія може бути епізодичною, тобто спільна діяльність має тимчасовий характер, зокрема лише для спільного досягнення проміжної мети розслідування.

9. Конспіративність – згідно зі ст. 9 Закону України «Про оперативно – розшукову діяльність», не підлягають передачі і розголошенню результати ОРД, які відповідно до законодавства становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини

Спеціальні засади взаємодії виділяють залежно від її суб'єктів. Найпоширенішими з них є такі: 1. Взаємодії слідчого з оперативними підрозділами : а) конфіденційність джерел оперативно – розшукової інформації є головною запорукою успішної взаємодії слідчого та оперативного працівника; б) самостійність оперативного підрозділу при виборі в межах чинного законодавства засобів та методів оперативно – розшукової діяльності [7].

Таким чином, слід зазначити що для покращення взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів, при супроводженні останніми кримінальних проваджень слід використовувати новітні методики, наукові й технічні досягнення у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Взаємодія повинна бути здійснена з використанням сучасних технологій і досягнень науки. Також повинне мати місце використання досвіду інших держав із зазначеного напрямку діяльності.

Список використаних джерел:

1. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 року № 575.

2. Хитра А. Я. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій / А. Я. Хитра, В. О. Кучер. – Львів: Держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. – 100с.

3 Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів : дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. С. 39.

4 Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. С. 24.

5 Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 3. С. 105.

6 Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. С. 57.

7 Навчальний посібник. Харків Міністерство внутрішніх справ України Харківський національний університет внутрішніх справ. 2017.С 21.